

POLİSLERİN AVRUPA BİRLİĞİ UYUM YASALARINA BİLİŞSEL HAZIR BULUNUŞLUK DÜZEYİNİN HİZMET SÜRELERİ VE BRANŞLARI AÇISINDAN ANALİZİ

An Analysis of Cognitive Readiness of the Turkish Police in Harmonization with the European Union Law by Comparison with Service Period and Service Branches

Halil İbrahim BAHAR*

Ali YILDIRIM**

Özet

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesi temel koşullardan biridir. Her aday ülke gibi Türkiye'nin de bu kriterleri yerine getirmediği sürece "tam üye" olamayacağı, Avrupa Birliği çevrelerince öteden beri ifade edilmektedir. Türkiye Kopenhag Kriterlerini yerine getirmek için özellikle 1999 yılından itibaren çok önemli hukuksal düzenlemeler yapmıştır. Düzenlemeler o kadar hızlı ve radikal yapılmıştır ki, gösterilen bu performans ve kararlılık, Avrupa Birliği çevrelerince bile şaşkınlıkla karşılanmıştır. Aynı çevreler bu defa da yapılan düzenlemeleri takdirle karşıladıklarını, ancak "uygulama"nın kendileri için çok daha önemli olduğunu ve Türkiye'nin yaptığı düzenlemelerin uygulamaya nasıl yansıdığına görülmesi gerektiğini söylemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Avrupa Birliği, Polis, Kopenhag Kriterleri, Hukuksal Düzenlemeler.

Abstract

The adoption and implementation of the principles of Copenhagen criteria is one of the fundamental requirements in the process of Turkey's accession to the European Union. Because it is generally said in the EU that Turkey will not obtain the full membership unless Turkey adopts the above-mentioned criteria. In this sense, crucial legal arrangements have been carried out in

* Doç. Dr., Polis Akademisi, GBF.

** 3. Sınıf Emniyet Müdürü.

PBD, 7 (4) 2005, ss. 91-114

Turkey especially since 1999 in order to meet the requirements of Copenhagen criteria. The legal arrangements were made so radically and quickly that the determination and performance of Turkey surprised even the members of the EU. In this context, the members of the EU stated that they appreciated such arrangements but the implementation of the arrangements was much more significant, and also it should be seen how the arrangements would be reflected to the practice.

Key Words: Turkey, The European Union, Police, Copenhagen Criteria, Legal Arrangement

Giriş

Türkiye’de AB müktesebatına uyum sağlamak üzere adalet ve içişleri alanlarında yapılan hukuksal düzenlemelerin önemli bir kısmının uygulayıcısının Emniyet Örgütü olduğu göz önüne alınırsa, Emniyet personelinin yaklaşımlarının Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik sürecinde kilit bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Düzenlemelerin çok boyutlu ve çok hızlı yapılması, uygulamada birtakım zorlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Buradaki temel soru, yasalardaki değişimlerin ne oranda içselleştirildiği ve davranış haline getirildiğidir.

Ortaya çıkan her yeni durum, bireylerde davranış değişikliğini zorunlu kılmaktadır. Birey davranışları da literatürde “bilişsel”, “duyuşsal” ve “devinişsel (psikomotor)” olarak sınıflandırılmaktadır. Sönmez (2001: 36) buna bir de “sezgisel” alan eklemesi yapmaktadır. Hangi alanda olursa olsun gösterilen davranış, dikey bir aşamalık içerisinde alt basamaklara ayrılmıştır. Alt basamaktaki davranış gösterilmeden, üst basamaktaki davranış gösterilemez.

Birey olarak her Emniyet personelinden, görev alanıyla ilgili mevzuatı uygulaması beklenmektedir. Ancak “‘Uygulama’ düzeyinde davranış gösterilebilmesi için, “bilgi” ve “kavrama” düzeyindeki davranışların gerçekleşmiş olması gerekir” (Sönmez 2001: 60). Bir başka deyişle her emniyet personeli, Anayasa’da, Kanunlarda ve Yönetmeliklerde yapılan düzenlemeleri önce bilmeli, sonra gerçek anlamını kavramalı, uygulamak için de içselleştirebilmelidir.

Bu çalışmada; Sivas il merkezinde görev yapan polis memurlarının; Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik yolunda adalet ve içişleri alanlarında yaptığı mevzuat düzenlemeleriyle ilgili bilişsel hazırbulunuşluk düzeylerine, mesleki tecrübe ile çalıştıkları hizmet branşının etkisi nedir? sorusuna cevap aranmıştır.

1.Hipotezler

1. **“Görev sırasında hukukun ve yasaların dışına çıktığında karşılaşılabilecek olumsuz sonuçlar, mesleki tecrübe çoğaldıkça daha iyi görülebilir”**. Bu hipotez **“Meslekte Geçen Hizmet Süresi”** değişkeni açısından denetlenmiştir.
2. **“Mevzuat hükümlerinin uygulanmasında, adli yönü olan (Asayiş, Güvenlik, Karakol, Kaçakçılık-Organize, Terörle Mücadele) birimlerde çalışan, her gün uygulamanın içinde olan polisler diğer hizmet branşlarda çalışanlara göre daha başarılıdır”**. Bu hipotez ise **“Çalışılan Hizmet Branşı”** değişkeni açısından denetlenmiştir.

2.Yöntem

Araştırmada, Sivas Emniyet Müdürlüğü evreninden çıkartılan örneklemden elde edilen bulgular değerlendirildi.* Sivas il merkezinde çalışan 1.100 Polis Memurunun oluşturduğu araştırma evreninden 110 örneklem belirlendi. Evrenin % 10'unu oluşturan örneklem grubunun, çalıştığı hizmet branşlarına göre de % 10 temsil oranını taşıması sağlandı. 110 kişilik örneklem, soyadı sırasına göre dizilmiş 1.100 kişilik evrenin on aralıklarla sayılmasıyla oluşturuldu. %10 oranı cinsiyet temelinde de gözetildi. Araştırmanın geçerliliğini korumak amacıyla belirlenen örneklem grubundan anketin yapıldığı tarihte izinli, raporlu veya dış görev nedeniyle katılamayacak olanların yerine, kaydırma yapılarak alt sıradaki en yakın isim belirlendi. Örnekleme 9 sorudan oluşan bir anket uygulandı. Sorular Anayasa, Başta TCK ve CMUK olmak üzere Kanun ve Yönetmelik hükümleriyle ilgili bilişsel hazırbulunuşluk düzeyini ölçen sorulardı. Araştırmaya katılanların **hizmet süresi** ve **çalıştığı hizmet branşı** bağımsız değişkenler olarak belirlendi.

* Bu makalenin verileri ‘Yıldırım, A. (2004) *Avrupa Birliği Uyum Yasaları ve Sivas Emniyet Müdürlüğü Uygulamalarında Ortaya Çıkan Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’ çalışmasından alınmıştır.

3.Bulgular

3.1.Meslekteki Hizmet Süreleri İle Sorulara Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişkiler

Mesleki tecrübe, birey davranışlarını önemli oranda etkiler. Özellikle yaşadığı kötü tecrübeler, insanların yaptığı yanlışların sayısını zaman ilerledikçe azaltmasını sağlayabilir. Araştırmada kullanılan 1, 2 ve 3. sorular katılımcıların, görevde yaptıkları hukuk dışı davranışların kendilerini maddi ve manevi anlamda uğratabileceği zararların farkında olup olmadıklarını ölçmeye yönelik hazırlanmıştır.

Bu yöndeki davranışların meslekte geçirilen süre ile doğrudan ilişkili olduğu ve yukarıda belirtilen soruları, hizmet süresi fazla olanların daha yüksek oranda doğru cevaplandıracakları **beklenmektedir**. Aşağıda, katılımcıların hizmet süreleri ile sorulara verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiler izlenecektir.

Tablo 1: Meslekteki Hizmet Süreleri

HİZMET SÜRELERİ	N	%
1-5 YIL	22	20.0
6-10 YIL	60	54.6
11-15 YIL	22	20.0
16-20 YIL	5	4.5
21 YIL VE ÜSTÜ	1	0.9
TOPLAM	110	100.0

Katılımcıların % 20'si 1-5 yıl, % 55'i 6-10 yıl, % 20'si 11-15 yıl, % 4'ü 16-20 yıl, bir kişi de 21 ve daha fazla yıldır polislik yapmaktadırlar. Türkiye'de polislerin hizmet süresi itibariyle 20 yılda emeklilik hakkı kazanabildikleri dikkate alındığında bu dağılımın araştırma evrenini temsil ettiği bildirilebilir. Araştırmaya katılanların % 75'inin mesleki hizmet süresinin henüz yarısına bile gelmemiş ve dolayısıyla genç polislerden oluştuğu görülmektedir.

1. Soru Türk Ceza Kanunu'nun “Hükümet memurları tarafından efrada karşı suimuameleler”i düzenleyen hükümleri çerçevesinde yapılan soruşturmalar için hangisi SÖYLENEMEZ?

- a) Bu konudaki soruşturmalar acele işlerden sayılır.
b) Bu davalarda duruşmalara zorunluluk olmadıkça 30 günden fazla ara verilmez.
c) *Bu davaların öncelik ve ivediliği yoktur.*
d) Bu davalara adli tatilde de bakılır.

Tablo 2: Meslekte Geçen Süre ile 1. Soru Arasındaki İlişki

MESLEKTE GEÇEN SÜRE	1-5 YIL		6-10 YIL		11-15 YIL		16-20 YIL		21 YIL VE ÜSTÜ		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. SORU												
CEVAPSIZ	1	4.5	4	6.7	-	-	-	-	-	-	5	4.5
1. SEÇENEK	3	13.6	7	11.7	4	18.2	-	-	-	-	14	12.7
2. SEÇENEK	6	27.3	7	11.7	3	13.6	3	60.0	1	100.	20	18.3
3. SEÇENEK	4	18.2	23	38.3	6	27.3	-	-	-	-	33	30.0
4. SEÇENEK	8	36.4	19	31.6	9	40.9	2	40.0	-	-	38	34.5
TOPLAM	22	100.	60	100.	22	100.	5	100.	1	100.	110	100.

CMUK'a eklenen bir madde^(*) ile; Türk Ceza Kanunu'nun TCK'nun “Hükümet memurları tarafından efrada karşı yapılacak suimuameleler”i düzenleyen “243 ve 245. maddelerinde yazılı suçları işleyenler hakkında soruşturma ve kovuşturmalar acele işlerden sayılır, öncelik ve ivedilikle ele alınır. Bu suçlarla ilgili davalarda duruşmalara zorunluluk olmadıkça otuz günden fazla ara verilemez, bu davalara adli tatilde de bakılır” hükmü getirilmiştir.

Görevi sırasında kişilere kötü davranan polisin yargılanmasıyla ilgili sürecin hızlandırılmasının bilinip bilinmediğini ölçmeyi amaçlayan 1. sorunun doğru cevabı **“Bu davaların öncelik ve ivediliği yoktur”** ifadesinin yer aldığı 3. seçenektir. Soru cümlesinin yüklemi olumsuz olduğu için cevap olumsuz yazılmıştır. Soru tersinden okunduğunda bu tür davaların mahkemelerce öncelik ve ivedilikle ele alınacağı anlaşılabilir.

(*) Bu madde yeni CMK'da 252 nci maddeye; madde metninde geçen TCK 243 ve 245. maddeler ise yeni TCK'da 94 nci maddeye karşılık gelmektedir.

Soru, katılımcılardan % 34 oranında doğru cevap almıştır. Doğru cevap dağılımlarına göre, hizmet süresini **6-10 yıl** olarak bildiren katılımcılar % 38 oranına, **11-15 yıllıklar** % 27 oranına, **1-5 yıllıklar** % 18 oranına ulaşmıştır. Hizmet süresini **6-10 yıl** olarak bildirenlerin bu soruda daha başarılı oldukları izlenebilmektedir

2. Soru İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından verilen tazminat kararlarıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi DOĞRUDUR?

- Bu kararlar, Devlet için herhangi bir bağlayıcılık özelliği taşımaz.
- Karar sonucunda ödenen tazminatlar sorumlu personele rücu ettirilir.*
- Karar sonucunda verilen cezalarda personelin bir sorumluluğu yoktur.
- Bu kararlar kesinlikle kabul edilemez.

Tablo 3: Meslekte Geçen Süre İle 2. Soru Arasındaki İlişki

MESLEKTE GEÇEN SÜRE	1-5 YIL		6-10 YIL		11-15 YIL		16-20 YIL		21 YIL VE ÜSTÜ		TOP-LAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
2. SORU												
CEVAPSIZ	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	1	0.9
1. SEÇENEK	2	9.1	6	10.0	1	4.5	-	-	-	-	9	8.2
2. SEÇENEK	12	54.5	40	66.6	15	68.2	2	40.0	-	-	69	62.7
3. SEÇENEK	7	31.9	9	15.0	6	27.3	3	60.0	1	100.	26	23.7
4. SEÇENEK	1	4.5	4	6.7	-	-	-	-	-	-	5	4.5
TOPLAM	22	100.	60	100.	22	100.	5	100.	1	100.	110	100.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13. maddesine bir fıkra eklenerek; "İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle AİHM tarafından verilen kararlar sonucunda ödenen tazminatların, sorumlu personele rücu ettirilmesi" hükme bağlanmıştır. Bu tipte olup da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınan davalar sonucunda devlet tazminata mahkum edildiğinde, eskiden bu tazminatı devlet ödemekteydi. Ancak yapılan yeni düzenlemeyle bu

tür suçların önünü alabilmek amacıyla, tazminatın ilgililerden tahsil edilmesi hükmü getirilmiştir. Polislerin böyle bir davranış gösterdiğinde, altından kalkamayacağı miktarlarda tazminat ödeyeceğinin farkında olup olmadıklarını ölçmeyi amaçlayan 2. sorunun doğru cevabı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen **“Karar sonucunda ödenen tazminatlar sorumlu personele rücu ettirilir”** ifadesinin yer aldığı 2. seçenektir.

Soru, katılımcılar tarafından % 63 oranında doğru cevaplandırılmıştır. Hizmet süresini **11-15 yıl** olarak bildiren katılımcıların doğru cevap oranı % 68, **6-10 yıl** olarak bildirenlerin doğru cevap oranı % 67 oranına, **1-5 yıl** olarak bildirenlerin doğru cevap oranı ise % 54’dür. Hizmet süresini **11-15 yıl** olarak bildirenlerin bu soruda daha başarılı oldukları görülmektedir.

Yanlış cevap seçeneklerinden **“Karar sonucunda verilen cezalarda personelin bir sorumluluğu yoktur”** içerikli 3. seçeneği bildirme oranının % 24 olması, 1-5 yıllık hizmet geçmişi olanların % 32, 16-20 yıl hizmet geçmişi olanların % 60’nın ve 21 yıldan fazla hizmet geçmişi olan 1 katılımcının da bu seçeneği işaretlemesinden; meslekte çok yeni ve çok eski olan polislerin kendileriyle ilgili böylesi önemli bir konuyu yeterince bilmedikleri sonucuna varılabilir. Gerçekte ise özellikle tecrübeli polislerin birikimleri dolayısıyla bu konunun farkında olmaları beklenir.

3. Soru Bir polis memuru karakolda herhangi bir kimseyi darp ederse, aşağıdakilerden hangisi OLMAZ?

- Konuyla ilgili dava açılırsa, bu dava acele işlerden sayılır ve mahkemece ivedilikle ele alınır.
- Dava, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre yürütülür.*
- Dava sonucunda hapis cezası kesinleşirse bu ceza paraya çevrilmez.
- Dava sonucunda hapis cezası verilirse ertelenmez.

Tablo 3: Meslekte Geçen Süre İle 3. Soru Arasındaki İlişki

MESLEKTE GEÇEN SÜRE	1-5 YIL		6-10 YIL		11-15 YIL		16-20 YIL		21 YIL VE ÜSTÜ		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
3. SORU												
CEVAPSIZ	1	4.5	-	-	1	4.5	-	-	-	-	2	1.8
1. SEÇENEK	10	45.5	21	35.0	9	40.9	1	20.0	-	-	41	37.3
2. SEÇENEK	5	22.8	20	33.3	4	18.3	2	40.0	1	100.	32	29.1
3. SEÇENEK	3	13.6	12	20.0	3	13.6	2	40.0	-	-	20	18.2
4. SEÇENEK	3	13.6	7	11.7	5	22.7	-	-	-	-	15	13.6
TOPLAM	22	100.	60	100.	22	100.	5	100.	1	100.	110	100.

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 2 nci maddesine bir fıkra eklenerek; TCK'nun 243 ve 245. maddeleri ile CMUK'un 154/4^(*) maddesi kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda bu kanun hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Hizmet verdiği kişilere hukuk dışı muamelede bulunan polislerin bu davranışları görev gereği işlenmiş sayılmamaktadır. Bu nedenle, görevde ve görevden kaynaklanan suçlarda tabi oldukları Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre değil, doğrudan ve genel hükümlere tabi olarak ve ivedilikle yargılanmaktadırlar. Yargılama sonucunda hüküm giydiklerinde, aldıkları hapis cezaları ertelenmez ve paraya çevrilmez. Katılımcıların kendilerini bu kadar yakından ilgilendiren bir düzenlemeden haberdar olup olmadıklarını ölçmeyi amaçlayan 3. sorunun doğru cevabı, **“Dava, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre yürütülür”** içerikli 2. seçenektir. Soru cümlesinin yüklemi olumsuz olduğu için cevap olumsuz yazılmıştır. Soru tersinden okunduğunda bu tür davaların 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine tabi olmadığı görülecektir.

Soru, katılımcılar tarafından %29 oranında doğru cevaplandırılmıştır. Hizmet süresini **16-20 yıl** olarak bildirenlerin doğru cevap oranı % 40, **6-10 yıl** olarak bildiren katılımcıların doğru cevap oranı % 33, **1-5 yıl** olarak bildirenlerin doğru cevap oranı % 23, **11-15 yıl** olarak bildirenlerin doğru cevap oranı ise % 18'dir. Hizmet süresini 21 yılı ve daha fazla olarak bildiren 1 katılımcı da soruyu doğru cevaplandırmıştır.

(*) CMUK 154. madde yeni CMK'da 161 nci maddeye karşılık gelmektedir.

Hizmet süresini 16-15 yıl olarak bildirenler bu soruda daha başarılı gözükürken, sayılarının sağlıklı bir yorum için yetersiz olması nedeniyle 6-10 yıl grubundan bulunanların bu soruda da başarılı oldukları söylenebilir.

1. soru ile paralellik taşıyan bu sorunun yanlış cevap seçeneklerinden **“Konuyla ilgili dava açılırsa, bu dava acele işlerden sayılır ve mahkemece ivedilikle ele alınır”** içerikli 1. seçeneği bildirme oranının doğru cevap oranının da üzerinde % 38 olarak çıkması, her iki sorudaki doğru cevap oranlarının da % 1 farkla aynı olması, 1. soruyu yanlış cevaplandıranların bu soruyu da yanlış cevaplandığı anlamına gelebilir.

Bu bölümde elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; 1, 2 ve 3. sorularda katılımcıların % **42 oranıyla başarısız** oldukları görülmektedir. Sorular kategorize edilirken kurulan, **“Meslek tecrübesi fazla olanlar, görevde yapacakları hukuka aykırı davranışların kendilerine getirebileceği maddi ve manevi zararların çok daha iyi farkında olurlar”** şeklindeki **doğrusal ilişki gerçekleşmemiştir**. 6-10 yıllık meslek geçmişli olanlar en başarılı olurken, 11-15 yıllıklar onları izlemişlerdir.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün açmış olduğu Amirlik ve yurt dışı görevlerle ilgili sınavlarda hizmet süresi ve yaşla ilgili alt ve üst sınırlar vardır. 2004 yılı Yurtdışı Misyonu Koruma Sınavı Yeterlik Seçim Formu'nun 2. maddesinde “Polis Memuru rütbesiyle en az 5 yıl çalışmış olmak”, 4. maddesinde “35 yaşından gün almamış olmak” şartları yer almaktadır. 1-5 yıllık polisler hizmet süresi şartından, 16-20, 21 ve üstü hizmet süresi grubunda yer alan polisler de yaş şartından dolayı bu tip sınavlara katılamamaktadır. Bu gruptaki polisler belirtilen nedenle, çalıştığı birim dışındaki genel mevzuatla ilgili düzenlemeleri izleme ihtiyacı duymayabilirler. 6-10 ve 11-15 yıllık hizmet süresi grubunda yer alan polisler bu sınavlara katılabildikleri için, sınavlara hazırlanmak adına daha çok okumak, araştırmak ihtiyacındadırlar. 6-10 ve 11-15 yıllık hizmet süresi olan polislerin başarı oranının yüksekliği bu nedene bağlanabilir.

3.2.Hizmet Branşları

Çalıştıkları hizmet branşları, katılımcıların günlük görevlerinde uygulamanın daha çok içinde olmaları ya da olmamaları açısından önemlidir. Yaygın bir kabule göre, adli yönü olan Asayiş, Güvenlik,

Karakol, Kaçakçılık ve Organize Suçlar, Terör branşlarında çalışanlar, diğer birimlerde çalışanlara göre daha fazla mevzuat bilgisine sahiptirler.

Tablo 5: Hizmet Branşları

HİZMET BRANŞLARI	N	%
Asayiş Hizmetleri	13	11.8
Büro Hizmetleri	16	14.5
Çevik Kuvvet	19	17.3
Güvenlik	3	2.7
İstihbarat	2	1.8
Karakol Hizmetleri	26	23.7
Kaçakçılık ve Organize Suçlar	2	1.8
Özel Harekat	11	10.0
Terör	5	4.6
Teknik Hizmetler	3	2.7
Trafik Hizmetleri	10	9.1
TOPLAM	110	100.0

Araştırmaya katılanların % 12'sinin asayiş hizmetlerinde, % 14'ünün Personel, Pasaport, Lojistik, Evrak Arşiv vb. gibi büro görevi yapan birimlerde, % 17'sinin Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'nde, % 3'ünün Güvenlik Şube Müdürlüğü'nde, % 2'sinin İstihbarat Şube Müdürlüğü'nde, % 24'ünün Karakol Amirliklerinde, % 2'sinin Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü'nde, % 10'unun Özel Harekat Şube Müdürlüğü'nde, % 4'ünün Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nde, % 3'ünün Teknik hizmet veren Bilgi İşlem, Muhabere Elektronik ve Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüklerinde, % 9'unun Bölge Trafik ile Trafik Tescil ve Denetleme Şube Müdürlüklerinde çalıştıkları görülmektedir.

3.3.Araştırmaya Katılanların Çalıştıkları Hizmet Branşları İle Sorulara Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişkiler

Katılımcılar, görev yaptıkları birimler bakımından 11 kategoriye ayrılmışlardır. Bunlardan Asayiş, Karakol ve Trafik hizmetlerinde çalışanlar her gün, Güvenlik, Kaçakçılık ve Organize Suçlar ile Terörle Mücadele Şube Müdürlüklerinde çalışanlar kendilerini ilgilendiren olay olduğu zaman uygulamanın içerisindeyler. Büro ve Teknik hizmetlerde çalışanların günlük işleri daha çok kendi birimleriyle ilgili özel mevzuatlar çerçevesinde gerçekleşir. Çevik Kuvvet hizmetinde çalışanlar, toplumsal olaylarla ilgili sınırlı mevzuatla ilgilidirler. İstihbarat ve Özel Harekat birimlerinde çalışanlar ise çok daha özel bir mevzuat çerçevesinde görev yapar ve günlük polis uygulamalarıyla hemen hemen hiç ilgileri yoktur.

Günlük polis uygulamalarının içinde olanlar eğitim almasalar, okumasalar bile mevzuat bilgilerini işbaşında kendiliğinden edinebilirler. Ancak uygulamanın içinde olmayanların mevzuat bilgisini kazanabilmeleri için, hizmet içi eğitim etkinliklerine katılmaları ya da kendi özel çabaları gerekmektedir.

Anketteki 4, 5, 6,7, 8 ve 9. sorular verilen örnek olaya göre cevaplandırılacak biçimde hazırlanmıştır. Arama, şüpheli veya sanık durumundaki kişilere uygulanacak işlemlerin katılımcılar tarafından ne derece doğru yapıldığını ölçme amacına yöneliktir. Bu soruların özellikle Asayiş, Güvenlik, Karakol, Kaçakçılık ve Organize Suçlar ile Terörle Mücadele Şube Müdürlüklerinde çalışan personel tarafından yüksek oranda doğru cevaplandırılması **beklenmektedir**.

Aşağıda katılımcıların çalıştıkları birimlerle belirlenen sorulara verdikleri cevaplar arasındaki ilişki izlenmektedir.

3.4.Örnek Olay

Bir gece Haber merkezi; **“İstasyon Caddesi üzerinde plakası alınamayan ve içinde 25 yaşlarında iki erkek şahsın bulunduğu beyaz renkli Şahin veya Doğan marka bir araçla kapkaç yapıldığı ve aracın Yenimahalle istikametine gittiği”** şeklinde bir anons yapar. Anons üzerine Yenimahalle Karakol ekibi görev bölgesine çıkar. Olaydan 15 dakika sonra Karakolun bir arka sokağında farları yanık, çalışır durumda ve içinde iki kişinin bulunduğu Şahin marka beyaz bir arabaya rastlarlar. Hemen arabaya yanaşıp, silahlarını çekerek şahısları arabadan indirirler. Şahısların ne oluyor demelerine fırsat vermeden yere yatırıp üstlerini

ararlar. Arama sonucunda herhangi bir suç unsuruna rastlamazlar. Arabanın içine şöyle gözücüyla bir bakarlar ve kendilerini takip ederek Karakola gelmelerini söylerler. Şahıslar karakola gelirler, tekrar üst araması yapılarak nezarethaneye atılırlar. Bu sırada saat 22.00'dir. Şahıslar kendilerine neden böyle davranıldığını sordukça, karakoldaki görevliler **“hakkınızda ihbar var”** şeklinde kısaca cevap verirler. Şahıslar telefon açmak isterler ancak telefonların dış konuşmalara kapalı olduğu gerekçesiyle yakınlarıyla görüştürülmezler. Sabah saat 07.30'da şahıslardan özür dilenir ve nezarethane memurunun imzaladığı salıverme tutanağı ile serbest bırakılırlar. Örnek olaya göre;

4. Soru Kişilerin üstünün aranmasıyla ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi DOĞRUDUR?

- Arabamın beyaz renkli olması, içinde iki şahsın bulunması, olay yerine yakın bir yerde olması ve olayın üzerinden kısa bir süre geçmiş olması arama için makul bir şüphe doğurmaktadır.
- Karakol personeli bu şahısların üstünü arayarak yetkisini doğru kullanmıştır.
- Gecikmesinde sakınca olan bir durum olduğu için Hakim kararına gerek duyulmamıştır.
- Makul şüphe oluşmamıştır, bu nedenle kişilerin üstlerinin aranması doğru değildir.*

Tablo 6: Çalışılan Hizmet Branşı ile 4. Soru Arasındaki İlişki

HİZMET BRANŞLARI	ASAYİŞ		BÜRO HİZMETLERİ		ÇEVİK KUVVET		GÜVENLİK		İSTİHBARAT		KARAKOL		KAÇAKÇILIK-ORGANİZE		ÖZEL HAREKAT		TERÖR		TEKNİK HİZMETLER		TRAFİK		TOPLAM		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
4. SORU																									
CEVAPSIZ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9,1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,9
1. SEÇENEK	11	84,6	6	37,5	14	73,7	1	33,3	2	100	13	50,0	2	100	6	34,5	4	80,0	1	33,3	7	70,0	67	60,9	
2. SEÇENEK	-	-	1	6,3	1	5,3	1	33,3	-	-	3	11,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5,5	
3. SEÇENEK	2	15,4	3	18,8	1	5,3	-	-	-	-	3	11,5	-	-	3	27,3	1	20,0	2	66,7	2	20,0	17	15,5	
4. SEÇENEK	-	-	6	37,5	3	15,8	1	33,3	-	-	7	26,9	-	-	1	9,1	-	-	-	-	1	10,0	19	17,3	
TOPLAM	13	100	16	100	19	100	3	100	2	100	26	100	2	100	11	100	5	100	3	100	10	100	110	100	

Kişilerin üstünün, eşyasının ve aracının hangi şartlarda aranabileceğinin bilinip bilinmediğini ölçmeyi amaçlayan 4. sorunun doğru cevabı, **“Makul şüphe oluşmamıştır, bu nedenle kişilerin üstlerinin aranması doğru değildir”** ifadesinin yer aldığı 4. seçenektir.

Özellikle adli yönü olan birimlerde çalışan polisler için “**makul şüph**e” kavramının iyi bilinmesi gerekir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği’nde düzenlenen bir çok yetki “makul şüphe” şartının varlığı durumunda kullanılabilir. Verilen örnek olayda kişilerin üst aramalarını yapan polislerin şüphelerinin makul olup olmadığının katılımcılar tarafından değerlendirilmesi istenmiştir.

Soru, katılımcıların % 17’si tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Doğru cevap oranları şöyle dağılım göstermiştir. **Asayiş hizmetlerinde, İstihbarat Şube, Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şubesi, Terörle Mücadele Şubesi ve Teknik birimlerde** çalışanların hiç biri bu soruyu doğru cevaplandıramamıştır. **Büro** hizmetlerinde çalışanlar % 38, **karakolda** çalışanlar % 27, **Çevik Kuvvet** çalışanları % 16 oranında doğru seçeneği işaretlemişlerdir. Güvenlik Şube Müdürlüğü çalışanı 1 katılımcı, Özel Harekat çalışanı 1 katılımcı ve Trafik hizmetlerinde çalışan 1 katılımcı soruyu doğru cevaplandırmıştır.

% 61 katılımcı yanlış olan 1. seçeneği işaretlemiştir. Bu seçenekte örnek olayda “Makul şüphe”nin var olduğu ifade edilmektedir. Ancak örnek olayda verilen bilgiler “Makul şüphe” için yeterli değildir. Soruya verilen cevaplardan, katılımcıların “Makul şüphe” kavramını tam olarak bilemedikleri ve gerçek uygulamalarında bu konuda yanlış yapabilecekleri sonucu çıkarılabilir. **Büro** hizmetlerinde çalışanların bu soruyu diğerlerine göre daha yüksek oranlarda cevaplandırmaları, adli yönleri olan **Asayiş, Kaçakçılık-Organize** ve **Terör** birimlerinde çalışanların hiç birinin soruya doğru cevap verememesi, karakollarda çalışanların ancak dörtte birinin soruya doğru cevaplandırması **beklenmeyen** bir sonuçtur.

5. Soru Kişilerin karakola götürülmesi sırasında gösterilen polis davranışlarının hangisi **DOGRUDUR?**

- Kişilerin arabanın yanında üstlerinin aranması yeterlidir, karakola götürmeye gerek yoktur.
- Haber merkezinin anonslarına uyan iz ve emareler olduğu için şahıslar Karakola götürülmelidir.
- Karakol polisinin bu şahısları karakola götürmesi haksız bir işlemdir.*
- Hiçbiri.

Tablo 7: Çalışılan Hizmet Branşı ile 5. Soru Arasındaki İlişki

HİZMET BRANŞIARI	ASAYIŞ		BÜRO HİZMETLERİ		ÇEVİK KUVVET		GÜVENLİK		İSTİHBARAT		KARAKOL		KAÇAKÇILIK-ORGANİZE		ÖZEL HAREKAT		TERÖR		TEKNİK HİZMETLER		TRAFİK		TOPLAM		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
5. SORU																									
CEVAPSIZ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9,1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,9
1. SEÇENEK	2	15,4	1	6,3	1	5,3	-	-	-	-	6	23,1	-	-	-	4	80,0	-	-	1	10,0	15	13,6		
2. SEÇENEK	10	76,9	8	50,0	12	63,2	3	100	1	50,0	15	57,7	2	100	8	72,7	1	20,0	3	10,0	4	40,0	67	60,9	
3. SEÇENEK	-	-	5	31,3	3	15,8	-	-	1	50,0	3	11,5	-	-	1	9,1	-	-	-	-	2	20,0	15	13,6	
4. SEÇENEK	1	7,7	2	12,5	3	15,8	-	-	-	-	2	7,7	-	-	1	9,1	-	-	-	-	3	30,0	12	10,9	
TOPLAM	13	100	16	100	19	100	3	100	2	100	26	100	2	100	11	100	5	100	3	100	10	100	110	100	

Kişileri karakola götürüp nezarethaneye koyabilmek için hangi şartların gerektiğinin bilinip bilinmediğini ölçmeyi amaçlayan 5. sorunun doğru cevabı, **“Karakol polisinin bu şahısları karakola götürmesi haksız bir işlemdir”** ifadesinin yer aldığı 3. seçenektir. Bu soruda da şahısları karakola götürme eyleminin “Makul şüphe”ye dayandırılması gerektiğinin katılımcılar tarafından değerlendirilmesi istenmiştir. 4. soruyla bağlantılıdır ve 5. soruda makul şüphe var diyenlerin bu soruda da var demesi, yok diyenlerin bu soruda da yok demesi ve cevabını buna göre vermesi gerekmektedir.

Soru, katılımcıların % 14’ü tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Doğru cevap oranları şöyle dağılım göstermiştir. **Asayiş** hizmetlerinde, **Güvenlik** Şube, **Kaçakçılık** ve Organize Suçlar Şubesi, **Terörle Mücadele** Şubesi ve **teknik** birimlerde çalışanların hiç biri bu soruyu doğru cevaplandıramamıştır. **Büro** hizmetlerinde çalışanlar % 32, **trafik** hizmetlerinde çalışanlar % 20, **Çevik Kuvvet** çalışanları % 16, **karakolda** çalışanlar % 12 oranında doğru seçeneği işaretlemişlerdir. **İstihbarat** Şube Müdürlüğü çalışanı 1 katılımcı, **Özel Harekat** çalışanı 1 katılımcı soruyu doğru cevaplandırmıştır.

Örneklemin % 61’i, yanlış olan 2. seçeneği işaretlemiştir. Bu seçenekte örnek olayda “makul şüphe”ye yol açacak iz ve emarelerin olduğu ifade edilmektedir. Ancak örnek olayda verilen bilgiler şahısları karakola götürmek ve nezarethaneye koymak için yeterli neden içermemektedir. 5. soru 4. soru ile bağlantılı olduğundan katılımcıların aynı yanılgıya düştükleri ve “Makul şüphe”de yanlış uygulamalar yapabilecekleri görülmektedir. İcracı olmayan birimlerde çalışanların bu soruyu diğerlerine göre daha yüksek oranlarda cevaplandırmaları, adli yönleri olan Asayiş, Güvenlik, Kaçakçılık-Organize ve Terör birimlerinde çalışanların hiç birinin soruya doğru cevap verememesi,

karakollarda çalışanların ancak dokuzda birinin soruyu doğru cevaplandırması **beklenmeyen** bir sonuçtur.

6. Soru **Şahıslarla ilgili yapılan gözaltı işlemleri için aşağıdaki hangi ifade YANLIŞTIR?**

- CMUK'a göre gözaltı süresi 48 saat olduğundan, şahısların karakolda tutuldukları süre makuldür.*
- Kişilere yakalama sebebi ve haklarındaki iddialar ile susma ve müdafiden yararlanma hakları, yazılı olarak bildirilmeliydi.
- Kişilerin yakalandıkları bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilmeliydi.
- Kişilere yakalamaya itiraz hakkı bulunduğu bildirilmeli ve bu itirazın nasıl yapılacağı açıklanmalıydı.

Tablo 8: Çalışılan Hizmet Branşı İle 6. Soru Arasındaki İlişki

HİZMET BRANŞLARI	ASAYIŞ		BÜRO HİZMETLERİ		ÇEVİK KUVVET		GÜVENLİK		İSTİHBARAT		KARAKOL		KAÇAKÇILIK-ORGANİZE		ÖZEL HAREKAT		TERÖR		TEKNİK HİZMETLER		TRAFİK		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. SEÇENEK	7	54,8	9	56,3	8	42,1	1	33,3	1	50,0	16	61,5	2	100	3	27,3	2	40,0	1	33,3	2	20,0	52	47,3
2. SEÇENEK	1	7,7	4	25,0	6	31,6	1	33,3	1	50,0	2	7,7	-	-	2	18,2	2	40,0	1	33,3	5	50,0	25	22,7
3. SEÇENEK	1	7,7	-	-	4	21,1	-	-	-	-	1	3,8	-	-	2	18,2	-	-	-	-	1	10,0	9	8,2
4. SEÇENEK	4	30,8	3	18,8	1	5,3	1	33,3	-	-	7	26,9	-	-	4	36,4	1	20,0	1	33,3	2	20,0	24	21,8
TOPLAM	13	100	16	100	19	100	3	100	2	100	26	100	2	100	11	100	5	100	3	100	10	100	110	100

Polis tarafından gözaltına alınan şahısların gözaltı süreleri, gözaltı sürecinde sanıkların haklarının neler olduğunun bilinip bilinmediğini ölçmeyi amaçlayan ve olumsuz yükleme sorulan 6. sorunun doğru cevabı, **“CMUK'a göre gözaltı süresi 48 saat olduğundan, şahısların karakolda tutuldukları süre makuldür”** ifadesinin yer aldığı 1. seçenektir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK) 128⁽⁸⁾. maddeye göre bireysel suçlarda gözaltı süresi 24 saattir. Katılımcıların % 100'nün bilmesi gereken önemli bir hükümdür ve 1. seçenekte yer alan “CMUK'a göre gözaltı süresi 48 saat olduğundan...” ifadesinin yanlışlığı hemen fark edilebilmelidir.

Soru, katılımcıların % 47'si tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Doğru cevap oranları şöyle dağılım göstermiştir. **Kaçakçılık** ve Organize

(8) Bu madde yeni CMK'da 91 nci maddeye karşılık gelmektedir ve yeni hüküm “Gözaltı süresi, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez” şeklindedir.

Suçlar Şubesi çalışanları % 100, **karakol** çalışanları % 62, **büro** hizmetlerinde çalışanlar % 56, **asayiş** hizmetlerinde çalışanlar 54, **Çevik Kuvvet** çalışanları % 42, **Terörle** Mücadele Şube Müdürlüğü çalışanları % 40, **Özel Harekat** çalışanları % 27, **trafik** hizmetlerinde çalışanlar % 20 oranında doğru seçeneği işaretlemişlerdir. Güvenlik, İstihbarat ve teknik birimlerden 1'er katılımcı da soruyu doğru cevaplandırmıştır.

Polisin sahip olması gereken en temel bilgilerden olan gözaltı süresiyle ilgili bu sorunun katılımcıların ancak yarısınca doğru cevaplandırılması dikkate değer bir sonuçtur. Bu sonucun bilgisizlikten daha çok, dikkatsizlik veya soruyu iyi anlayamamaktan kaynaklandığı düşünülebilir. Çünkü 24 saatlik gözaltı süresi çok uzun zamandan beri uygulanmaktadır. Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü personeli ile Karakol personelinin doğru cevap oranlarının diğerlerine göre yüksek olması uygulamanın içinde olmalarından kaynaklanmaktadır denilebilir ve **beklenen** bir sonuçtur.

7.Soru Gözültüne alınan kişilerin sağlık kontrolleri ile ilgili olarak aşağıdaki hangi ifade **DOĞRUDUR**?

- Şahıslar adliyeye çıkartılmadığı için sağlık kontrolü gerekmezdi.
- Karakola alınırken değil ama çıkarken sağlık raporu alınmalıydı.
- Sağlık kontrolüne götürülmeli, öncelikle tabibe, o yoksa yardımcı sağlık hizmetleri personelinin birisine yaptırılmalıydı.
- Sağlık kontrolüne götürülmeli, doktor ile muayene edilen şahısların yalnız kalmaları sağlanmalıydı.*

Tablo 9: Çalışılan Hizmet Branşı İle 7. Soru Arasındaki İlişki

HİZMET BRANSLARI	ASAYİŞ		BÜRO HİZMETLERİ		ÇEVİK KUVVET		GÜVENLİK		İSTİHBARAT		KARAKOL		KAÇAKÇILIK-ORGANİZE		ÖZEL HAREKAT		TERÖR		TEKNİK HİZMETLER		TRAFİK		TOPLAM		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
CEVAPSIZ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9.1	-	-	-	-	-	-	1	0.9	
1. SEÇENEK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.9	
2. SEÇENEK	1	7.7	2	12.5	3	15.8	-	-	-	-	4	15.4	-	-	1	9.1	-	-	-	1	33.3	-	-	12	10.9
3. SEÇENEK	3	23.1	3	18.8	6	31.6	2	66.7	-	-	2	7.7	-	-	2	18.2	-	-	-	-	-	5	50.0	23	20.9
4. SEÇENEK	9	69.2	11	68.8	10	52.6	1	33.3	2	100	19	73.1	2	100	7	63.6	5	100	2	66.7	5	50.0	73	66.4	
TOPLAM	13	100	16	100	19	100	3	100	2	100	26	100	2	100	11	100	5	100	3	100	10	100	110	100	

Polisçe gözaltına alınan şahısların kötü muamele görmelerinin engellenmesi için hem gözaltına alındığında hem de bırakıldığında doktor kontrolünden geçirilmeleri, kontrolün bizatihi hekim tarafından ve gözaltındaki şahısla yalnız kalarak yapılması öngörülmüştür. Polisin Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 10. maddesindeki bu sorumluluğunu bilip bilmediğini ölçmeyi amaçlayan 7. sorunun doğru cevabı, **“Sağlık kontrolüne götürülmeli, doktor ile muayene edilen şahısların yalnız kalmaları sağlanmalıydı”** ifadesinin yer aldığı 4. seçenektir. Eski düzenlemede doktorla şahsın yalnız bırakılma zorunluluğu yoktu.

Soru, katılımcıların % 66'sı tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Doğru cevap oranları şöyle dağılım göstermiştir. **İstihbarat, Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şubesi, Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü çalışanları % 100, karakol çalışanları % 73, asayiş hizmetlerinde çalışanlar % 69, büro hizmetlerinde çalışanlar % 69, teknik hizmetlerde çalışanlar % 67, Özel Harekat çalışanları % 64, Çevik Kuvvet çalışanları % 53, trafik hizmetlerinde çalışanlar % 50** oranında doğru seçeneği işaretlemişlerdir. Güvenlik Şube Müdürlüğü'nden 1 katılımcı da soruyu doğru cevaplandırmıştır.

Alınan cevaplardan, adli yönü olan birimlerde çalışan katılımcıların daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu durum **beklenen** bir sonuçtur.

8.Soru Gözaltına alınan kişilerin savunma hakkı ile ilgili olarak aşağıdaki hangi ifade YANLIŞTIR?

- Karakola getirilen şahıslar sanık değil, şüpheli oldukları için müdafî talebinin sorulmasına gerek yoktu.*
- Şahıslar -varsa- kendi müdafilerinin çağrılmasını talep edebilirlerdi.
- Şahıslar müdafî tayin edebilecek durumda değilse, baro tarafından kendisine müdafî tayin edilmesini isteyebilirdi.
- Gelen müdafî sadece hukuki yardımda bulunabilir, şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye sorulan soruya doğrudan cevap veremez, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamazdı.

Tablo 10: Çalışılan Hizmet Branşı İle 8. Soru Arasındaki İlişki

HİZMET BRANSLARI	ASAYİŞ		BÜRO HİZMETLERİ		ÇEVİK KUUVET		GÜVENLİK		İSTİHBARAT		KARAKOL		KAÇAKÇILIK-ORGANİZE		ÖZEL HAREKAT		TERÖR		TEKNİK HİZMETLER		TRAFİK		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
CEVAPSIZ	-	-	1	6,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20,0	-	-	-	-	2	1,8
1. SEÇENEK	7	53,8	13	81,3	16	84,2	2	66,7	1	50,0	17	65,4	1	50,0	4	36,4	4	80,0	2	66,7	8	80,0	75	68,2
2. SEÇENEK	2	15,4	-	-	1	5,3	-	-	-	-	1	3,8	-	-	1	9,1	-	-	-	-	-	-	5	4,5
3. SEÇENEK	3	23,1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	15,4	-	-	2	18,2	-	-	-	-	-	-	9	8,2
4. SEÇENEK	1	7,7	2	12,5	2	10,5	1	33,3	1	50,0	4	15,4	1	50,0	4	36,4	-	-	1	33,3	2	20,0	19	17,3
TOPLAM	13	100,	16	100,	19	100,	3	100,	2	100,	26	100,	2	100,	11	100,	5	100,	3	100,	10	100,	110	100,

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 19-22. maddelerinde düzenlenen ve polisçe gözaltına alınan şahısların savunma hakları, avukatların hak ve yetkilerinin bilinip bilinmediğini ölçmeyi amaçlayan ve olumsuz yükümlü sorulan 8. sorunun doğru cevabı, **“Karakola getirilen şahıslar sanık değil, şüpheli oldukları için müdafî talebinin sorulmasına gerek yoktu”** ifadesinin yer aldığı 1. seçenektir. Eski düzenlemede sadece gözaltına alınanlar sanık ise müdafî talebinin sorulması zorunlu olup, şüphelilere müdafî talebinin sorulması zorunluluğu yoktu.

Soru, katılımcıların % 68'i tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Doğru cevap oranları şöyle dağılım göstermiştir: **Çevik Kuvvet** çalışanları % 84, **büro** hizmetlerinde çalışanlar % 81, **Terörle** Mücadele biriminde çalışanlar % 80, **trafik** hizmetlerinde çalışanlar % 80, **Güvenlik** Şube Müdürlüğü'nde çalışanlar % 67, **teknik** hizmetlerde çalışanlar % 67, **karakolda** çalışanlar % 65, **asayiş** hizmetlerinde çalışanlar % 54, **Özel Harekat** biriminde çalışanlar % 36 oranında doğru seçeneği işaretlemişlerdir. İstihbarat Şube Müdürlüğü ile Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü'nden 1 katılımcı da soruyu doğru cevaplandırmışlardır.

Alınan cevaplardan, adli yönü bulunmayan birimlerde çalışan katılımcıların daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu durum **beklenmeyen** bir sonuçtur

9.Soru Nezarethane işlemleri ile ilgili olarak aşağıdaki hangi ifade YANLIŞTIR?

- Nezarethaneye konulan kişiler nezarethane defterine kaydedilmeliydi.
- Serbest bırakılırken serbest bırakma tutanağı düzenlenmeliydi.
- Serbest bırakma tutanağı gözaltı ve nezarethane sorumlusu tarafından tanzim edilmeli ve onun tarafından imzalanmalıydı.*
- Serbest bırakma tutanağı gözaltı ve nezarethane sorumlusu tarafından tanzim edilmeli, birim amiri tarafından kontrol edilmeli, altı birlikte imzalanmalı ve tutanağın bir nüshası şüpheliye verilmeliydi.

Tablo 11: Çalışılan Hizmet Branşı İle 9. Soru Arasındaki İlişki

HİZMET BRANŞLARI	ASAYİŞ		BÜRO HİZMETLERİ		ÇEVİK KUVVET		GÜVENLİK		İSTİHBARAT		KARAKÖL		KAKAKÇILIK-ORGANİZE		ÖZEL HAREKAT		TERÖR		TEKNİK HİZMETLER		TRAFİK		TOPLAM		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
9. SORU																									
CEVAPSIZ	-	-	1	6.3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.9
1. SEÇENEK	1	7.7	-	-	2	10.5	-	-	-	-	4	15.4	-	2	18.2	-	-	-	-	-	-	-	9	8.2	
2. SEÇENEK	4	30.8	1	6.3	1	5.3	-	-	-	-	2	7.7	-	1	9.1	2	40.0	-	-	-	-	1	10.0	12	10.9
3. SEÇENEK	5	38.5	8	50.0	7	36.8	-	-	2	100	10	38.5	1	50.0	3	27.3	1	20.0	2	66.7	5	50.0	44	40.0	
4. SEÇENEK	3	23.1	6	37.5	9	47.4	3	100	-	-	10	38.5	1	50.0	5	45.5	2	40.0	1	33.3	4	40.0	44	40.0	
TOPLAM	13	100	16	100	19	100	3	100	2	100	26	100	2	100	11	100	5	100	3	100	10	100	110	100	

“Nezarethane sorumlusu” uygulaması 1984 yılından beri İngiliz hukukunda uygulanmaktadır (Arıcan 2003: 1). Nezarethane işlemleriyle ilgili sorumlu bir polisin olması ülkemizde yeni bir düzenlemedir. Polisçe gözaltına alınıp nezarethaneye konulan şahıslarla ilgili yapılacak işlemlerin bilinip bilinmediğini ölçmeyi amaçlayan ve olumsuz yüklemle sorulan 9. sorunun doğru cevabı, **“Serbest bırakma tutanağı gözaltı ve nezarethane sorumlusu tarafından tanzim edilmeli ve onun tarafından imzalanmalıydı”** ifadesinin yer aldığı 3. seçenektir. Bu hüküm Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin EK-A’sının eski şeklinde yer almaktadır. Yeni düzenlemede, serbest bırakma tutanağının gözaltı ve nezarethane sorumlusu tarafından tanzim edilmesi, birim amiri tarafından kontrol edilmesi, altının birlikte imzalanması ve tutanağın bir nüshasının şüpheliye verilmesi hükme bağlanmıştır.

Soru, katılımcıların % 40'ı tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Doğru cevap oranları şöyle dağılım göstermiştir: **İstihbarat** Şube çalışanları % 100, **teknik** hizmet birimlerinde çalışanlar % 67, **büro** hizmetlerinde çalışanlar % 50, **trafik** birimlerinde çalışanlar % 50, **asayiş** hizmetlerinde çalışanlar % 39, **karakollarda** çalışanlar % 39, **Çevik Kuvvet** çalışanları % 37, **Özel Harekat** çalışanları % 27 oranında doğru seçeneği işaretlemişlerdir. Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü ile Terör Şube Müdürlüğü'nden 1 katılımcı da soruyu doğru cevaplandırmışlardır.

Alınan cevaplardan, adli yönü bulunmayan birimlerde çalışan katılımcıların daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu durum **beklenmeyen** bir sonuçtur. Sorulan 6 soruda katılımcıların elde ettiği başarı oranı % 42'dir. Genel olarak bir başarısızlık söz konusu olmasına rağmen başarı oranlarına bakıldığında, 4 soruda **adli yönü olmayan** bir başka deyişle icracı olmayan **birimlerde** görev yapan katılımcılar **daha yüksek oranda doğru** cevap vermişlerdir.

Sonuç

Avrupa Birliğine giriş sürecinde Türkiye "Adalet ve İçişleri" alanlarında önemli gelişmeler sağlamıştır (Laçiner, Özcan ve Bal, 2004). İnsan hakları standardının yükseltilmesi Avrupa Birliği sürecinin en önemli hedeflerinden biridir. Bu nedenle insan hakları uluslararası bir nitelik kazanmaktadır (Dağı, 2005: 41).

Bu çalışmada, uygulama sorularının uygulamanın içinde olan birim çalışanları tarafından daha yüksek oranda doğru cevaplandırılacağı şeklindeki **doğrusal ilişki gerçekleşmemiştir**. Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'nda yapılan bir araştırmada da "arama yetkisi kullanımı alt ölçeğine ilişkin tutumlarda"; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, rütbe, çalışılan birimin hizmet grubu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (Demiral ve Vergili, 2004: 17).

Hizmette geçen sürelerle ilişkilendirilen 1, 2 ve 3. sorularda, görev sırasında yapılacak hukuka aykırı davranışların davranış sahibine getireceği maddi ve manevi sonuçların katılımcılar tarafından ne düzeyde kestirilebildiği ölçülmek istendi. "**Görev sırasında hukukun ve yasaların dışına çıktığında karşılaşılabilecek olumsuz sonuçlar, mesleki tecrübe çoğaldıkça daha iyi görülebilir**" hipotezi kurularak, 1-5 yıllık, 6-10 yıllık, 11-15 yıllık, 16-20 yıllık ve 21 ve daha fazla süredir polislik yapan katılımcılar açısından ne düzeyde gerçekleştiği izlendi.

Katılımcılar bu üç soruda % 42 doğru cevap oranıyla **başarısız** bir sonuç elde ettiler. Dolayısıyla **“Meslek tecrübesi fazla olanlar, görevde yapacakları hukuka aykırı davranışların kendilerine getirebileceği maddi ve manevi zararların çok daha iyi farkında olurlar”** şeklindeki **beklenti** hiçbir soruda **gerçekleşmedi**. Genel olarak 6-10 yıllık meslek geçmişi olanlar en başarılı olurken, 11-15 yıl grubunda yer alanların başarı oranları onları izledi.

Uygulama düzeyinde hazırlanan 4, 5, 6, 7, 8 ve 9. sorularda, verilen örnek olaydan hareketle polisin günlük görevlerinde çok sık başvurmak zorunda olduğu Adli ve Önleme Arama Yönetmeliği ile Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği hükümlerinin uygulamaya nasıl yansıtıldığı görülmek istendi. **“Mevzuat hükümlerinin uygulanmasında, adli yönü olan (Asayiş, Güvenlik, Karakol, Kaçakçılık-Organize, Terörle Mücadele) birimlerde çalışan, her gün uygulamanın içinde olan polisler diğer hizmet branşlarında çalışanlara göre daha başarılıdır”** hipotezinin, 6 soru ölçeğinde asayiş hizmetlerinde, büro hizmetlerinde, Çevik Kuvvet, Güvenlik, İstihbarat Şube Müdürlüklerinde, Karakollarda, Kaçakçılık ve Organize Suçlar, Özel Harekat, Terörle Mücadele Şube müdürlüklerinde, teknik hizmetlerde ve trafik hizmetlerinde görev yapan katılımcılar açısından nasıl gerçekleştiği denetlendi. Bu soruların özellikle Asayiş, Güvenlik, Karakol, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele ile Terörle Mücadele Şube Müdürlüklerinde çalışan personel tarafından yüksek oranda doğru cevaplandırılması **beklendi**. Çünkü bu birimler sanık ve şüphelilere işlem yapan, adli yönü olan icracı birimlerdir. 6 soruda katılımcılar % 42 oranıyla başarısız oldular. Bu genel başarısızlık içerisinde başarı oranlarına bakıldığında, 4 soruda **adli yönü olmayan** bir başka deyişle icracı olmayan **birimlerde** görev yapan katılımcılar **daha yüksek oranda doğru** cevap verdiler. Sorular hazırlanırken oluşturulan, **uygulama sorularının uygulamanın içinde olan birim çalışanları tarafından daha yüksek oranda doğru cevaplandırılacağı** şeklindeki **beklenti gerçekleşmedi**.

Çalışılan hizmet branşları yönüyle de **İstihbarat Şube Müdürlüğü** çalışanları % 58, **teknik** hizmetlerde çalışanlar % 52, **büro** hizmetlerinde çalışanlar % 50, **Kaçakçılık** ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü çalışanları % 50, **trafik** hizmetlerinde çalışanlar % 49, **asayiş** hizmetlerinde çalışanlar % 47, **karakollarda** çalışanlar % 47, **Güvenlik** Şube Müdürlüğü çalışanları % 46, **Terörle Mücadele** Şube Müdürlüğü çalışanları % 45, **Çevik Kuvvet** çalışanları % 44, **Özel Harekat** çalışanları % 42 oranında başarı gösterdiler.

Araştırma sonunda **hizmet süresi** itibariyle 6-15 yıllık meslek geçmişini olan polislerin daha başarılı gözükmelerinin nedeni şöyle saptanabilir: Mesleğinde 5 yılını doldurmayan ve 35 yaşın üzerinde olan polis memurları bazen farklı uygulamalar olsa da genellikle yurt dışı ve amirlik sınavlarına girememektedirler. 1-5 yıllık polisler hizmet süresi itibariyle, 16 yıldan fazla zamandır polis olanlar da yaş itibariyle bu haktan mahrum oldukları için motivasyon eksikliği ve çalışma isteksizliği taşıyor olabilirler. Bu durum ayrıca polislerin ‘tükenmişlik durumları’ ile de açıklanabilir (Murat, 2003). Bunların arasındaki 6-15 yıllık grup ise belki de bu beklentiden dolayı hem kurumsal eğitim etkinliklerine katılarak hem de bireysel çabalarla kendilerini geliştirmekte ve diğer gruplara göre daha başarılı gözükmektedirler.

Başarı düzeyinde, **çalışılan hizmet branşlarına** göre adli yönü olan birimlerde çalışanlarla adli yönü olmayan birimlerde çalışanlar arasında anlamlı bir fark çıkmaması, polislerin çalıştıkları birimleri ilgilendiren özel mevzuat dışındaki genel polislik mevzuatı ile ilgili bilişsel düzeylerini, çalıştıkları birimlerden daha çok kişisel öğrenme çabalarının belirlediğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Arıcan, M., (2003), “Regulating Detentions of Suspects in England and Wales”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, Sayı, 2, ss.1-14.
- Dağı, İ., (2005), “İnsan Hakları, Küresel Siyaset ve Türkiye”, *Polis Dergisi*, Yıl:11, Sayı: 45, ss.41-46.
- Demiral, G. ve Vergili, A., (2004), “İnsan Hakları Çerçevesinde Polisin Yetkilerine Yönelik Tutumların İncelenmesi: Gaziantep Emniyet Müdürlüğü Örneği”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1-2, ss.1-20.
- Eryılmaz, M. Bedri, (1999), *Arrest and Detention Powers in English and Turkish Law and Practice in the Light of European Convention on Human Rights*, London: Martinus Nijhoff Pub, Kluwer Law International.
- Murat, M., (2003), “Emniyet Görevlilerinin Tükenmişlik Durumları” *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, ss.95-108.

Laçiner, S.; Özcan, M. ve Bal, İ., (2004), (editörler) *Türkiyeli Avrupa*, İstanbul: Usak, Hayat.

Sönmez, V., (2001), *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Ankara: Anı Yayıncılık.

